

Finantsinspeksioon
Sakala 4
15030 Tallinn

Meie 19.03.2020 nr 4/66

**Pöördumine seoses Finantsinspeksiooni soovitusliku juhendiga
„Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad
meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks“**

Lugupeetud Kilvar Kessler!

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi: Kaubanduskoda) pöördub Finantsinspeksiooni poole seoses juhendiga „Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks“ (edaspidi juhend), mille eesmärgiks on aidata kaasa kohustatud isikute rahapesu ja terrorismi rahastamisele vastupanu osutamise võimekuse suurendamisele, lõppeesmärgiga tõkestada Eesti rahandussüsteemi ning majandusruumi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks ning seeläbi suurendada ettevõtluskeskkonna usaldusväärset ja läbipaistvust.

Kaubanduskoda on teadlik ja nõus, et arvestades Eesti majandus- ja ärikeskkonna avatust, üldist finantssektori globaliseerumist ja finantsteenuste tehnilist arengut, kaasnevad sellise avatusega ka teiselt poolt riskid kriminaalse taustaga raha kasutamiseks Eesti finantssüsteemis. Sellest tulenevalt on rahapesu tõkestamiseks mõistagi oluline kehtestada selged põhimõtted ja kontrollimehhanismid, mis välistaksid ebaseaduslike ja läbipaistmatute finantsskeemide kasutamise.

Sealjuures on aina karmistuvad rahapesu tõkestamise reeglid pannud Eesti pankasid ettevõtete kontosid sulgema, nende avamisest loobuma või makseid peatama. Meie hinnangul on sellise käitumise trend olnud alates möödunud aastast kasvav. Kontode sulgemisega ja maksete peatamisega seisavad silmitsi mitte ainult mitteresidentidest ettevõtted, vaid ka Eesti firmad, kellest paljud tegutsevad juba aastakümneid. Kaubanduskoda saab iga kuu mitmeid pöördumisi ettevõtelt, kelle kontod on Eesti pankades suletud ja kelle edasine äritegevus seetõttu tugevalt häiritud või isegi võimatu.

Rahvusvaheliste standardite kohaselt peaksid rahapesu tõkestamise juhised keskenduma eelkõige riskide haldamisele ja juhtimisele. Pangad võtavad oma riskiisu

määramisel aluseks Finantsinspektsiooni soovituslikud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise juhised, Rahapesu Andmebüroo juhised ja Pangaliidu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise poliitika ja suunised. Kahjuks oleme täna olukorras, kus riskide haldamise ja juhtimise asemel on asutud riske vältima.

Kuigi juhendi pealkirjast võib jääda mulje, et tegemist on soovitusliku juhendiga, on juhendis endas sõnaselgelt välja toodud, et selle osas kehtib „täidan või selgitan” põhimõte, mille kohaselt järelevalvesubjekt peab vajadusel suutma põhjendada, miks ta mõnda juhendi punkti ei rakenda või teeb seda osaliselt. Pankade tagasiside on seda ka kinnitanud.

Näiteks juhendi p 7.7 kohaselt peab pangal tekkima rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus isegi siis, kui panga teatamiskohustuse täitmise aluseks ei ole rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlus, vaid n-ö kahtlane või ebaharilik tehing.

Juhendi lisas 1 on välja toodud tooted, teenused ja viisid, mille kaudu võidakse Eesti finantsasutusi rahapesu tõkestamise eesmärgil ära kasutada ja millele seetõttu peaksid pangad erilisel tähelepanu pöörama. Juhendi lisas 1 on läbivalt rõhutatud, et tunneoma-klienti-põhimõte kohaldub finantsteenuse osutamise puhul alati, st finantsasutus peab olema alati veendunud, et tunneb klienti, teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada, ning teab, et kliendi tegevus ja käitumine vastab finantsasutusele teadaolevale informatsioonile. Kas tõesti on mõeldav, et finantsasutus alati oma klienti lõpuni tunneb ja teab, miks klient vastavat finantsteenust soovib saada? On selge, et iga ettevõtja peaks rakendama kohaseid hoolsusmeetmeid ärisuhete osas, et maandada kasvõi finantsriski, kuid ebamõistlik ja mittevajalik oleks endale selgeks teha kogu äripartneri ärioloogika ja äriplaan, millest suur osa on käsitletav kindlasti ka ärisaladusena.

Eeltoodust tulenevalt ning mõistmaks juhendi lisas toodud näidete põhjendatust, palume selgitada, miks ja kuidas on järgnevad juhendis toodud viisid/näited seotud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusega, mille osas peavad pangad oma tegevuses lähtuma. Tagasiside ja selgitused konkreetsete olukordade osas aitaksid kindlasti ka ettevõtjail laiemalt mõista tänast olukorda. Kas nende näidete esinemisel tuleks kliendisuhe lõpetada? Millistest asjaoludest tulenevalt on viidatud näidetes leitud, et tegemist on ebahariliku ja rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusele viitava asjaoluga jne?:

- rahalisi vahendeid kantakse ühelt arveldus- või maksekontolt teisele või kasutatakse arveldus- ja maksekontosid erinevate kaupade või teenuste eest tasumiseks või laenude andmiseks, tagasimaksmiseks;

- erinevaid kindlustusmakseid, laenulepingu alusel võetud laenu, fondiosakuid või muu investeerimisteenusega seotud rahalise kohustuse eest tasub kolmas isik või seda teostatakse ulatuses, mis ei vasta kliendi tavapärasele võimekusele;
- arveldus- või maksekontol olevad rahalised vahendid võetakse sularahas välja ning teatud juhtudel vahetatakse selle tegevuse käigus ka valuutat;
- isikul on või näib olevat seos riikidega või nende riikide naaberriikidega, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh konfliktipiirkondadega, või riikidega, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed;
- isik on asutatud või pärit ühest riigist (näiteks tegevusaadress), tema tegelik kasusaaja on pärit teisest riigist (näiteks elukoha aadress), arvelduskonto on avatud kolmandas riigis ning tehinguid tehakse nende riikidega mitteseotud isikutega (eelnimetatud tingimused ei pea ilmingimata alati koos esinema) ;
- isiku tehingukäibed on ebaharilikult suured ning ei vasta kliendi (esindaja ja tegeliku kasusaaja) kogemusele, vanusele ja võimekusele selliseid tehinguid teha, sh töötajate arvule, samuti ei anna olulisemad tehingupartnerid alust arvata, et sellisteks tehingumahtudeks ollakse võimelised;
- isiku omandistruktuur on keeruline ning ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- isiku registreerimisaadress ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- isiku maksuresidentsus ei seonu kliendi majandustegevusega, sh klient ei ole valikut võimeline põhjendama;
- isiku tegevuskoha aadress asub kortermajas, on postkast või ei ole muul moel kohane vastavas mahus vastaval tegevusalal tegutsemiseks;
- isiku tegevusala on sisuliselt määratlemata ring tegevusi või teineteisele vastukäivad ja teineteisest täielikult erinevad tegevusalad;
- isik logib internetipangalahendusse sama IP-aadressi alt, mida kasutavad ka teised kliendid, samal ajal ei pruugi aga klientide tegevusaadressid asuda samas kohas, puududa võib ka muus osas seos, mis ei seaks samadelt IP-aadressidelt sisselogimist ebaharilikuks;
- isiku tegelikul kasusaajal või esindajal on avatud ka palju teisi kontosid, kus ollakse esindajad või tegelikud kasusaajad, ilma piisava põhjendusega, miks nii palju kontosid on vajalik avada;
- tehingud toimuvad pidevalt sama grupi ettevõtete vahel või samade ettevõtete vahel, kellel näib olevat omavaheline seos;
- tehingud toimuvad viisil, kus rahalised vahendid liiguvad ühelt isikult (lülilt) teisele, kusjuures nn vahelülide kasutamine näib tavapärase ning skeemi esimene ja viimane lüli saaksid tehinguid teha ka omavahel;
- makstehingute sisu on muud, kui on klient enda tegevusalaks deklareerinud;
- isik ei tee arveldus- või maksekontolt ülekandeid palkadeks, kommunaalteenusteks, maksudeks jne;
- isikul puuduvad töötajad ja muud vahendid (sh laod, kontorid jms) teenuse osutamiseks ning asjakohaste tehingute tegemiseks;

- ostetavaid või müüdavaid kaupu ei transpordita ning need saadakse kätte alati samas sadamast või sama piirkonna sadamates (sh lisatunnusena ei tasuta kunagi sellele sadamale mingeid tasusid);
- ostetavate või müüdavate kaupade transpordi eest ei maksta transporditeenuse osutajale või puudub isikul endal võimekus kaupa transportida;
- kauba transportimiseks on vajalik eriseadmete olemasolu (näiteks külmseadmed) või eriliste kindlustuslepingute olemasolu, kuid nende kasutamist või kindlustuslepingu sõlmimist ei nähtu;
- kaupu transporditakse viisil (sh pakendites), mis ei ole loogiline;
- tehingute väärtused on kolme või enama nulliga lõppevad numbrid, kuigi kauba väärtus on euro, kümne sendi või sendi täpsusega või maksab üksik kaup täpselt 3 või 4 nulliga lõppeva summa;
- tehingu aluseks olevatele lepingutele on allkirjad (ja templid) kopeeritud, sh need paiknevad teksti all ja on lepingul nn pildina;
- kliendi saamise viisile – riskid võivad seonduda sellega, kui klienti on kohustatud isikule tutvustanud kolmas isik, kellel võib esineda huvide konflikt kliendi ja kohustatud isiku vahel, sest see kolmas isik osutab kliendile lisaks tutvustamise rollile ka õigusteenuse, raamatupidamisteenuse, äriühingu jt õiguslike struktuuride asutamise vms teenuse osutamist;
- makse selgitusele – riskid võivad seonduda sellega, kui kliendi arveldus- ja maksekontol teostatakse tehingute selgitusteks on märgitud maksete sisu tegelikult mittenäitavad kirjeldused, näiteks transfer of funds, transfer, intercompany payment, loan return, return jne, või kannab isik rahalisi vahendeid enda teiselt kontolt piisava selgituseta;
- kliendi tegelikule asukohale – riskid võivad seonduda sellega, kui klient kasutab internetipanga lahendusi (IP-aadress) tegelikult riigis või nende riikide naaberriikides, mis on seotud suurema terrorismi riskiga, sh on konfliktipiirkond, või riigis, kellel on eelnimetatud riikidega muud olulised sidemed.

Eelkirjeldatud näiteid arvestades võib rahapesukahtlus tekkida väga paljude isikute suhtes. Ka seal, kus selleks puudub igasugune põhjus, sest ettevõtja käitumine vastab tavapärasele äripraktikale, kuid juhise kohaselt tuleks seda käsitleda kahtlasena. Ning kui pangad sulgevad kõik need pangakontod, mille kaudu tehakse ebaharilik tehing või mille puhul ei olnud pank piisavalt veendunud, miks klient vastavat teenust soovis saada, on pank lihtsalt järginud talle suunatud reegleid. Meie hinnangul võimaldavad toodud näited juhendist kahtlustada ebaproportsionaalselt suurt hulka isikutest ja tehingutest seotuses rahapesu või terrorismi rahastamisega ega ole seetõttu kohased.

Lisaks toome välja, et kontode sulgemine (kliendisuhete lõpetamine) on viinud ettevõtteid kasutama vähem reguleeritud või üldse reguleerimata kanaleid. Näiteks on ettevõtteid sunnitud kasutama rohkem sularaha (sh transporditakse seda üle riigi piiride). Samuti kasutavad ettevõtteid oma tehingute teostamiseks tasu eest eraisikute kontosid. Seetõttu ei aita kliendisuhete lõpetamine sageli kaasa rahapesu tõkestamisele.

EESTI
KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA

Ka õiguskantsler on oma hiljutises märgukirjas Rahandusministrile toonud välja, et eraldi vajab analüüsimist, kas Finantsinspeksiooni juhend jääb seadusega sätestatud piiridesse.

Kokkuvõtvalt leiab kaubanduskoda, et rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid ei ole kõikidel juhtudel ühesugused, mistõttu on oluline rakendada iga kliendi puhul riskipõhist hindamist. Kliendisuhte lõpetamise asemel tuleks kasutada RahaPTS kohaselt tugevdatud hoolsusmeetmeid (proportsionaalsemaid meetmeid ja kontrolli). Rahapesu riskide hindamise tulemuseks ei peaks olema mitte riskide igasugune vältimine (või hoolsusmeetmetega seonduvate kulutuste minimeerimine), vaid tuvastamine, milline on kliendiga ja ärisuhtega kaasnev riskiprofiil.

Seetõttu palume Finantsinspeksioonil hinnata juhendi sõnastust ja selgitada lisa 1 olevate ja eriti käesolevas kirjas välja toodud näidete põhjendatust.

Vajadusel oleme valmis oma tähelepanekuid ka lähemalt selgitama, kuid sellele vaatamata palume teiepoolseid selgitusi ka kirjalikult.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Mait Palts

Peadirektor

Koopia: Rahandusministeerium

Koostanud: Merike Koppel merike.koppel@koda.ee 604 0072